Ennuste

Vaihtoehtoislaskelma: Venäjän hyökkäys Ukrainaan voi johtaa taantumaan Suomessa

Suomen talous | 21.06.2022 | Mikko Sariola, Hannu Viertola

KIRJOITTAJAT

Mikko Sariola
Neuvonantaja

Hannu Viertola
Vanhempi ekonomisti

Vaihtoehtoisen ennusteen laskelmassa arvioidaan, millainen vaikutus Venäjän hyökkäyssodalla Ukrainassa voisi pahimmassa tapauksessa olla Suomen talouteen. Laskelma kuvaa tilannetta, jossa sodan kiihtymisen seurauksena kansainvälinen talous jarruttaa perusennustetta enemmän, rahoitusolot heikkenevät, energian saatavuudesta on pulaa ja tuotantoketjut takkuilevat entistä pahemmin. Verrattuna Suomen Pankin kesäkuun 2022 perusennusteeseen, entisestään syvenevä kriisi voisi ajaa Suomen talouden taantumaan ja samalla kiihdyttää inflaatiota merkittävästi lähivuosina. Työttömyyskin kasvaisi, kun tuotanto vähenisi.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan uhkaa suistaa koko euroalueen talouden taantumaan, jos se kärjistyy

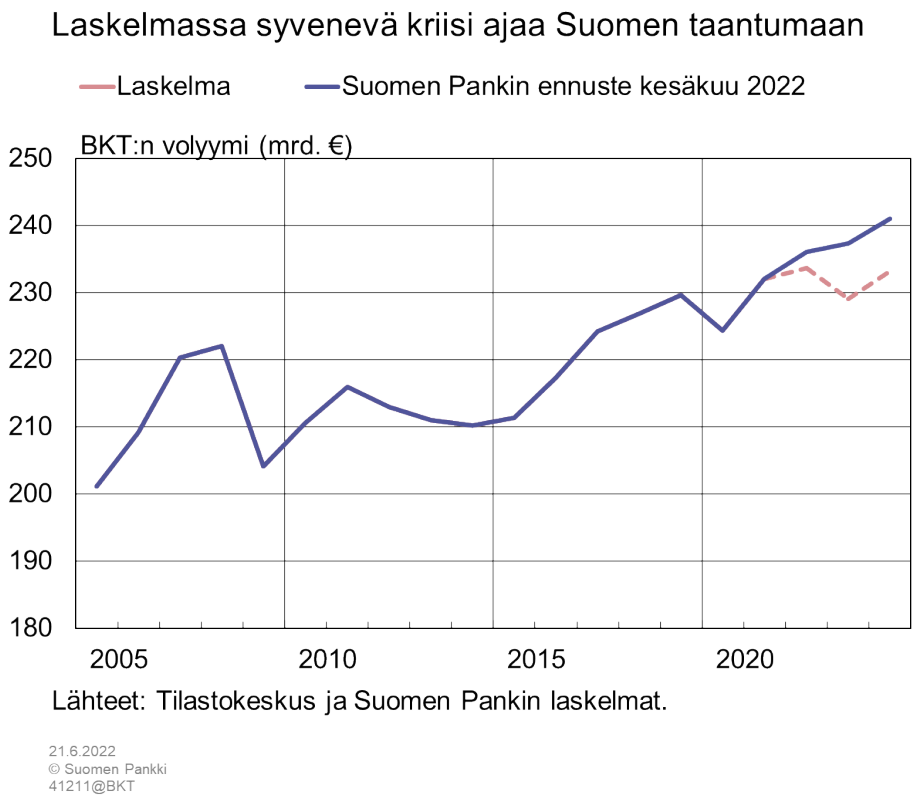
vielä nykyisestään ja kestää pidempään kuin ennusteen perusurassa on oletettu. Energian tuonnin rajoittaminen Venäjältä voi vähentää energian saatavuutta ja nostaa hintoja entisestään niin Suomessa kuin euroalueellakin.

Perusennusteeseen verrattuna häiriöt energian saatavuudessa ovat tässä laskelmassa merkittävämpiä ja raaka-aineiden hintojen nousu voimakkaampaa ja pitkäkestoisempaa. Lisäksi laskelmassa euroalueen talouskasvun tuntuva hidastuminen heikentää Suomen taloutta enemmän kuin perusennusteessa. Myös rahoitusolojen oletetaan kiristyvän ja lainakorkojen nousevan.

Kun samaan aikaan epävarmuus on perusennustetta suurempaa ja talouden sopeutuminen hitaampaa, Suomi ajautuu taantumaan ja inflaatio kiihtyy merkittävästi lähivuosina. Laskelman mukaan Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa voisi vientimarkkinoiden pitkäkestoisen supistumisen ja energian tarjontahäiriöiden myötä johtaa BKT:n supistumiseen 2 prosentilla vuonna 2023. Toisin sanoen vuonna 2023 talouskasvu olisi 2,5 prosenttiyksikköä heikompi kuin perusennusteessa.

Vaihtoehtoislaskelma on toteutettu Suomen Pankin Aino-mallilla.

Kuvio 1.

Suomen riippuvuus Venäjän tuontienergiasta vähentynyt

Suomi on tuonut Venäjältä energiatuotteita, mutta riippuvuutta on viime vuosina pienennetty. Sodan alkamisen jälkeen energian tuontia Venäjältä on nopeassa tahdissa vähennetty entisestään. Suomi on tuonut Venäjältä raakaöljyn lisäksi kaasua, sähköä, kivihiiltä ja merkittävän määrän jalostettuja polttoaineita sekä muita energiatuotteita. Venäjältä tuotua energiaa käytetään teollisuuden lisäksi kotitalouksissa. Muun muassa metsä- ja kemianteollisuus ovat merkittäviä toimialoja, joiden prosesseissa tarvitaan tuontienergiaa. Metalli- ja elintarviketeollisuus ovat niin ikään jossain määrin riippuvaisia tuontienergiasta.

Mikäli energian saanti estyisi teollisuudessa, se voisi näkyä tuotannon tilapäisenä seisahtumisena tai pahimmassa tapauksessa tuotannon pysyvänä alas ajamisena. Näin on etenkin, jos tuontienergian vajetta ei kyetä korvaamaan kotimaisilla lähteillä tai tuomalla energiaa muualta kuin Venäjältä. Tämä näkyisi tuotantohäiriöinä ja talouskasvun hidastumisena.

Suomen energiariippuvuus Venäjästä on pienentynyt viime vuosina ja viime kuukausina, mikä lieventää pakotteista ja energiatuotteiden tuonnin loppumisesta aiheutuvaa suoraa haittaa. Tavaroiden tuonnista Venäjältä suurin osa on energiatuotteita. Tullin tilastojen mukaan Suomen energiatuotteiden tuonti oli Venäjältä vuonna 2021 yhteensä noin 5 mrd. euroa, josta jalostamattomien poltto- ja voiteluaineiden osuus oli 3,7 mrd. euroa. Tavaratuonti Venäjältä vastasi vuonna 2021 noin 12 %:a koko tavaratuonnista. Vastaavasti vuonna 2021 Venäjän osuus koko Suomen tavaraviennistä oli 5,4 % eli 3,7 mrd. euroa.

Viime kuukausien kehitys viittaa siihen, että tuonti Venäjältä on pienentynyt edelleen. Tullin tilastojen mukaan tuonnin arvo Venäjältä on likimain puolittunut huhtikuussa verrattuna helmikuuhun. Suuren osan tästä selittää raakaöljyn ja öljytuotteiden tuonnin supistuminen. Kivennäistuotteiden (eli raakaöljy, kivihiili, öljytuotteet, maakaasu ja sähkö) tuonti oli helmikuussa 619 milj. ja huhtikuussa vastaavasti 277 milj. euroa.

Sota voi heikentää Suomen talouden toimintaympäristöä ennustettua enemmän

Tässä laskelmassa euroalueeseen kohdistuvat taloudelliset häiriöt oletetaan suuremmiksi ja pitkäkestoisemmiksi kuin perusennusteessa (taulukko 1). Laskelmassa oletetaan, että talouspakotteet ja entistä suuremmat vaikeudet tuotannossa ja toimitusketjuissa aiheuttavat häiriöitä kansainväliseen kauppaan. Lisäksi energian saanti ulkomailta häiriintyy eikä osaa energiasta ja jalostetuista energiatuotteista saada hankittua.

		Välittymiskanavat	
	Jännitteiden kesto	**Ulkomaankauppa**	**Energia ja r aineet**
Perusennuste	Sodan intensiivisin vaihe jatkuu vuoden 2022 loppuun asti	Kaupan häiriöt Venäjän kanssa	EU:n asetta raakaöljyn asteittaine tuontikielto raakaöljy korvattavis täysin muu
	Pakotteita ylläpidetään vuoteen 2024	Häiriöitä globaaleihin tarjontaketjuihin	Raakaöljyn kaasun hint nousu lyhye aikavälillä, hinnat markkinaoo mukaan pidemmällä aikavälillä
Laskelma	Sota pitkittyy ja kovenee vuoteen 2023 asti	Merkittäviä kaupan häiriöitä Venäjän kanssa, venäläisten tuotteiden boikotit mukaan lukien	Energian tu Venäjältä E maihin lopp kaikkea ei k heti korvaa
	Lisäpakotteita ylläpidetään vuoteen 2024	Merkittäviä häiriöitä globaaleihin tarjontaketjuihin	Energian hi pitkittynyt
	Geopoliittiset jännitteet jatkuvat vuoteen 2024	Venäjän energiasta luopuminen aiheuttaa tuotantohäiriöitä, jotka hellittävät vasta vuoden 2023 puolivälissä	Elintarvikke raaka-ainei (mm. vilja) tarjontahäi hintojen pit nousu

Laskelmassa sodan kärjistyminen ja energian saatavuusongelmat vaikuttavat merkittävästi euroalueen talouteen ja sitä kautta Suomen vientimarkkinoihin, jotka supistuvat tuntuvasti (*ks. eurojärjestelmän ennusteen huonompaa kehitystä koskeva skenaario*). Laskelmassa oletetaan lisäksi, että yritykset eivät pääsääntöisesti pysty heti löytämään korvaavia markkinoita muualta.

Vientimarkkinoiden kasvu pysähtyy laskelmassa jo vuonna 2022 ja supistuu selvästi vuonna 2023. Vientimarkkinat alkavat kuitenkin toipua ennustejakson lopulla tuotantohäiriöiden ja epävarmuuden jäädessä taka-alalle. Sodan kärjistymisen ja energian saatavuusongelmien vaikutukset ovat kuitenkin pitkäkestoisia, ja kansainvälisen kysynnän osittaisesta toipumisesta huolimatta vientimarkkinat ovat vuonna 2024 edelleen noin 5 % perusuraa pienemmät.

Sodan ei oleteta laajenevan Ukrainan ulkopuolelle mutta kiihtyvän ja pitkittyvän niin, että siihen liittyvät geopoliittiset jännitteet alkavat vähitellen hälvetä vasta vuoden 2024 aikana. Laskelmassa oletetaan epävarmuuden lisääntyvän, rahoitusolojen kiristyvän ja lainakorkojen nousevan riskilisien kasvun vuoksi.[1]

Laskelmassa oletetaan, että öljyn ja kaasun tuonti Venäjältä loppuu kokonaan, mutta valtaosa energiasta ja jalostetuista energiatuotteista kyetään kuitenkin hankkimaan muilta markkinoilta tai korvaamaan muilla energialähteillä. Venäjän tuontienergian korvaaminen kuitenkin vaikeutuu, kun kaikki muutkin euroalueen maat pyrkivät samanaikaisesti ja nopeasti hankkimaan maailmanmarkkinoilta korvaavia energiatuotteita.

Laskelmassa oletetaan, että Venäjältä tuotu raakaöljy kyetään korvaamaan täysin muilla öljylaaduilla, kuten Pohjanmeren Brent-laadulla. Esimerkiksi Neste Oyj on ilmoittanut, että sen Venäjältä tuomasta raakaöljystä on kyetty jo huhtikuun alkuun mennessä korvaamaan 85 % ja loputkin pian. Sen sijaan osaa kaasusta ja jalostetuista energiatuotteista ei kyetä korvaamaan kokonaan lähiaikoina. Kaiken kaikkiaan noin 5 % tuodusta energiasta oletetaan jäävän korvaamatta lyhyellä aikavälillä. Tämä vastaa noin 500 milj. euroa vuoden 2021 hintatasossa mitattuna ja pienentää arvion mukaan kokonaistuotantoa noin 0,4 %.[2]

Vähentynyt energiatuotteiden saatavuus nostaa raakaöljyn ja muiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahintoja merkittävästi korkeammaksi kuin perusennusteessa (taulukko 2). Myös kilpailijoiden vientihinnat nousevat nopeammin. Raakaöljyn ja muiden raaka-aineiden voimakas hintojen nousu heijastuu kansainvälisiin hintoihin viiveellä, mikä kiihdyttää niiden nousua etenkin vuonna 2023.

Laskelmaan sisältyy lisäksi oletus, että energian varmuusvarastoja ei käytetä korvaamaan energian tuonnin supistumisen aiheuttamaa tarjontavajetta. Mikäli varmuusvarastoja käytettäisiin lisäämään tarjontaa, haitalliset vaikutukset olisivat pienempiä.

Laskelman ulkoiset oletukset		
Vientimarkkinat (%)	Perusennuste	
	Laskelma	
	Poikkeama*	
Kilpailijoiden vientihinnat (%)	Perusennuste	
	Laskelma	
	Poikkeama*	
Raakaöljy ($)	Perusennuste	
	Laskelma	
	Poikkeama**	
Raaka-aineet (%)	Perusennuste	
	Laskelma	
	Poikkeama*	

Laskelma: Kriisi syvenee ja Suomi ajautuu taantumaan. Perusennuste: Suomen Pankin kesäkuun 2022 ennusteura.
** Poikkeama prosenttiyksikköinä.*
*** Poikkeama dollareissa.*
e: ennuste.
Lähteet: EKP ja Suomen Pankki.

Suomen talous supistuu vuonna 2023

Vientimarkkinoiden pitkäkestoiset vaikeudet ja energian saatavuushäiriöt yhdessä voimakkaan hintojen nousun sekä lisääntyneen epävarmuuden kanssa ajavat tässä laskelmassa Suomen talouden taantumaan. BKT:n kasvu hidastuu 0,5 prosenttiin vuonna 2022, ja BKT supistuu 2 % vuonna 2023 (kuvio 1). Vuonna 2024 talous alkaa toipua ja BKT:n kasvu palautuu 1,8 prosenttiin. Toipumisesta huolimatta vaikutukset ovat pitkäkestoisia, sillä tuotanto on vuonna 2024 yhä runsaat 3 % perusuraa pienempi. Yhteensä BKT:ta menetetään 18 mrd. euroa vuosina 2022–2024 verrattuna ennusteen perusuraan. Myös työttömyys kasvaa, mutta alkaa pienentyä vuonna 2024 talouden kääntyessä kasvuun (taulukko 3).

Inflaatio kiihtyy laskelmassa 6 ½ prosenttiin vuonna 2022 ja pysyy nopeana, 4,7 prosentissa, vuonna 2023, joten kotitalouksien ostovoima supistuu selvästi perusennustetta enemmän. Inflaatio alkaa kuitenkin ajan mittaan palautua lähemmäksi 2 prosentin inflaatiotavoitetta, kun energian hinta normalisoituu ja kokonaiskysyntä vaimenee.

Kuvio 2.

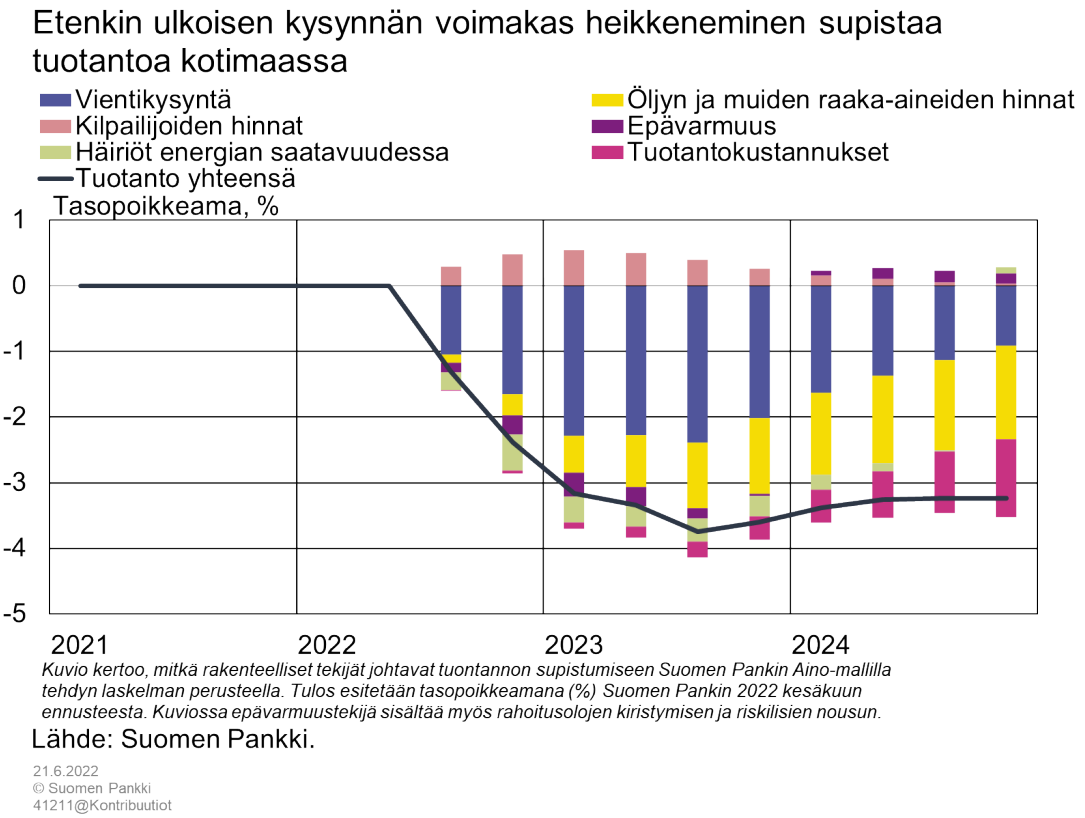

Inflaatio kiihtyy vuonna 2022 pääasiassa energian ja raaka-aineiden voimakkaasti nousevien hintojen ja energian saatavuushäiriöiden vuoksi (kuvio 2). Energian ja raaka-aineiden hintojen nousu nostaa tuontihintoja, mikä puolestaan välittyy kotimaisiin välituotteiden ja lopputuotteiden hintoihin. Inflaatio pysyy selvästi perusennustetta nopeampana vielä vuonna 2023. Energian ja raaka-aineiden hintojen lasku vuosina 2023 ja 2024 hidastaa yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä (YKHI) mitattua inflaatiota noin prosenttiin vuonna 2024. Pohjainflaatio, joka ei sisällä energian ja elintarvikkeiden hintojen vaihtelua, on sen sijaan 2 prosentin tuntumassa vuonna 2024.

Vientimarkkinoiden pienentyminen on laskelmassa selvästi suurin haitta Suomen taloudelle (kuvio 3). Vienti vähenee merkittävästi vientimarkkinoiden vanavedessä, eikä vientimarkkinoita kyetä täysin korvaamaan viennillä muualle lyhyellä aikavälillä. Myös energian ja raaka-aineiden hintojen voimakas nousu leikkaa tuotantoa merkittävästi. Vientimarkkinoiden raju supistuminen ja

inflaation kiihtyminen yhdessä epävarmuuden lisääntymisen kanssa vähentävät investointeja sekä kotitalouksien kulutusta.

Kuvio 3.

Energian saatavuusongelmien suora vaikutus tuotantoon on suurimmillaan vuosina 2022 ja 2023 (kuvio 3). Vaikutus alkaa vähentyä vuoden 2023 lopulla, kun energiaa saadaan hankittua muista lähteistä.

Laskelmassa lisääntynyt epävarmuus välittyy Suomen talouteen pääasiassa kahden eri kanavan kautta. Kotitalouksien varovaisuus hidastaa kulutuksen kasvua, ja yritysten varovaisuus investointien suhteen lisääntyy. Samalla lainakorkojen oletetaan nousevan, sillä riskilisät kasvavat ja rahoitusolot kiristyvät. Lisäksi tuonti supistuu selvästi vuonna 2023 yksityisen kulutuksen ja investointien vähenemisen myötä.

Kilpailijamaiden vientihinnat nousevat hieman, mikä tukee osaltaan suomalaisten yritysten vientiä ja siten tuotantoa. Työkustannusten kasvun oletetaan olevan laskelmassa likimain sama kuin perusennusteessa. Tuotanto vähenee siksi hieman enemmän kuin tilanteessa, jossa työkustannusten nousu hidastuisi odotettua vakavampien negatiivisten shokkien takia (kuvio 3).

On selvää, että niin sodan kulkuun kuin sen talousvaikutuksiinkin liittyy runsaasti epävarmuutta.

Venäjän hyökkäyksen kesto ei ole tiedossa. Myös mahdollisten energian tuonnin häiriöiden syntyminen ja niiden kesto on epävarmaa. Ei ole selvää, miten paljon ja missä ajassa mahdollista energian tuonnin vajetta kyettäisiin korvaamaan tai kuinka ketterästi uusia vientimarkkinoita onnistuttaisiin löytämään. Joka tapauksessa sodan talousvaikutusten suunta on selvä. Sota Ukrainassa heikentää talouskasvua ja kiihdyttää inflaatiota niin Suomessa kuin euroalueella.

Kriisin syvenemisen vaikutus Suomen talouteen

		2021	2022e	2023e	2024e
Bruttokansantuote, vuosikasvu (%)	Perusennuste	3,5	1,7	0,5	1,5
	Laskelma	3,5	0,7	-2,0	1,8
	Poikkeama**	0,0	-1,0	-2,5	0,3
Työttömyysaste (%)	Perusennuste	7,6	6,5	6,5	6,4
	Laskelma	7,6	6,7	7,6	7,4
	Poikkeama**	0,0	0,2	1,1	0,9
Inflaatio* (%)	Perusennuste	2,1	5,6	2,4	1,8
	Laskelma	2,1	6,5	4,7	1,1
	Poikkeama**	0,0	0,8	2,4	-0,6

Laskelma: Kriisi syvenee ja Suomi ajautuu taantumaan. Perusennuste: Suomen Pankin kesäkuun 2022 ennusteura.
** Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi.*
*** Poikkeama prosenttiyksikköinä.*
e: ennuste.
Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Viitteet

1. Epävarmuuden oletetaan vuoden 2022 jälkimmäisellä puoliskolla vastaavan ¾:aa koronapandemian vaikeimmassa vaiheessa koetusta epävarmuudesta. Yritysten lainakorkojen oletetaan nousevan keskimäärin vajaan prosenttiyksikön korkeammalle perusuraan verrattuna. ↑
2. Välittömän vaikutuksen arvioinnissa on hyödynnetty mm. VATTAGE-mallilla tehtyjä laskelmia energian tarjontahäiriöiden vaikutuksista Suomen talouteen. (Juha Honkatukia (2022): Kansantalouden kestävyyden haasteet 2020-luvulla. Teoksessa Sodan usvaa. ↑

Maanpuolustuskorkeakoulu. Sotataidon laitos. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 18. ISBN 978-951-25-3286-8)

Asiasanat

BKT, energia, ennuste, epävarmuus, inflaatio, skenaario, taantuma, öljy